

PDV - pågående dödligt våld

Guide för flygplatser

Stockholm Arlanda Airport
Bromma Stockholm Airport
Göteborg Landvetter Airport
Malmö Airport

Swedavia
Airports

Innehåll

1. Inledning.....	2
1.1. Syfte och mål	2
1.2. Omfattning	2
2. Pågående dödligt våld.....	2
2.1. PDV – vad förbereder vi oss för?	2
2.2. Före, under och efter en händelse	3
2.3. Att fatta snabba beslut	3
3. Rutiner	4
3.1. Rutiner på flygplatsen vid en PDV-händelse.....	4
3.2. Polisen	5
3.3. Appar för information.....	6
4. Verksamhetsutövarnas/arbetsgivarnas ansvar	6
4.1. Vad ingår i ansvaret?	6
4.2. Fly, sök skydd, larma, agera	7
5. Planer.....	7
5.1. Förbered och kontrollera	7
5.2. Beskriv riskexponeringen i er verksamhet.....	8
5.3. Att hjälpa andra.....	8
6. Checklista - förebyggande arbete	9
7. Övningsmaterial	10
7.1. Vikten av övning.....	10
7.2. Material från MCF (fd MSB) och Polisen.....	10
7.3. Tre grundövningar.....	11

1. Inledning

Flygplatser måste alltid vara förberedda på oväntade händelser, ha tydliga rutiner för krishantering och snabbt kunna mobilisera rätt resurser för att hantera allt från tekniska fel till större olyckor och säkerhetshot. Händelser av karaktären pågående dödligt våld (PDV) särskiljer sig genom sitt snabba förlopp och kräver därför ett särskilt fokus.

Swedavia redogör för hanteringen av pågående dödligt våld i denna guide för verksamhetsutövare på Swedavias flygplatser.

Fördjupningsmaterial finns på Myndigheten för civilt försvars (fd MSB:s) webbplats.

1.1. Syfte och mål

Guiden ska stödja flygplatsen i förberedelser för en strukturerad, effektiv och samordnad insats vid PDV. Målet är att:

- Skydda medarbetare och allmänhet genom snabb utrymning eller inrymning.
- Förhindra att fler personer hamnar i riskzonen.
- Säkerställa tidigt larm och åtgärder som kan avbryta ett pågående dödligt våld.
- Om möjligt, möjliggöra livräddande insatser.

1.2. Omfattning

Guiden gäller alla byggnader och ytor vid flygplatsen och omfattar flygplatshållaren Swedavia samt medarbetare, resenärer, besökare och alla flygplatsens verksamhetsutövare. Den omfattar också ett samordnat arbete med polis, ambulans, räddningstjänst och övriga berörda myndigheter.

2. Pågående dödligt våld

2.1. PDV – vad förbereder vi oss för?

Pågående dödligt våld omfattar ett spektrum av händelser med gemensam nämnare att en eller flera gärningspersoner utsätter allmänheten för ett livsfarligt våld.

PDV kännetecknas också av snabbt förlopp, ofta så kort som 10–15 minuter.

Erfarenheter från tidigare dokumenterade fall visar att våldet avbryts antingen av att polisen anländer och stoppar den pågående händelsen eller av att förövaren själv väljer att lämna platsen.

Det är därför av stor vikt att flygplatsen har beredskap och förmåga att hantera händelsen till dess att polis eller annan förstärkning anländer. Det korta tidsförloppet kräver att så många som möjligt snabbt förstår vad som händer och börjar agera enligt beslutade planer och rutiner.

2.2. Före, under och efter en händelse

Före en händelse

Vid en PDV-händelse är det viktigt att alla medarbetare är mentalt förberedda på vad som kan hända och vad som krävs. Ett sätt att göra organisationen och medarbetarna förberedda är att planera och öva för PDV-händelser. Varje verksamhet bör arbeta fram planer och rutiner för hantering av PDV inom den egna verksamheten.

Under en händelse

- Vidta åtgärder utifrån er plan och era rutiner.
- Fatta snabba beslut.
- Tänk på att den egna säkerheten kommer i första hand.
- Hantera besökare.

Efter en händelse

Förbered och planera för:

- Att hantera skadade personer.
- Att återgå till normal verksamhet.
- Att tillhandahålla krisstöd för berörda parter.
- Att följa upp händelsen, dokumentera händelseförloppet och identifiera brister som behöver åtgärdas.

2.3. Att fatta snabba beslut

Vid PDV är förmågan att snabbt fatta beslut och vidta omedelbara åtgärder avgörande för möjligheten att rädda sitt eget och andras liv. Erfarenheter från tidigare händelser visar att det dödliga våldet oftast fortsätter tills det avbryts.

Inledningsvis präglas ofta händelser som denna av stor osäkerhet och upplevs kaotiska. Det är en av de saker alla behöver mental beredskap för - hur förutsättningarna kommer att vara när snabba beslut ska fattas och åtgärder vidtas.

Förmåga att fatta medvetna beslut baserat på bristande underlag är något som kräver kunskap och övning. Att enbart följa sin intuition och magkänsla gör att individen använder sig av tidigare erfarenheter, vilket kan innebära både för- och nackdelar. Ju mindre erfarenhet och mental förberedelse individen har, desto större är risken att besluten som tas kan få negativa konsekvenser.

Det är en utmaning att genomföra den första riskbedömningen med bibehållen säkerhet under förhållanden med hög grad av stress och låg grad av kontroll. Men är medarbetarna mentalt förberedda, har kunskap och erfarenhet samt har övats finns förutsättningar för att kunna agera aktivt i dessa situationer.

När beslut ska fattas - tänk så här:

- Vad är farligast just nu?
- Vad är viktigast just nu?
- Utgå från fastlagda rutiner för er verksamhet.
- Ta avvägda beslut utifrån snabba riskbedömningar.
- Ompröva era beslut fortlöpande under händelsen.

3. Rutiner

3.1. Rutiner på flygplatsen vid en PDV-händelse

Flygplatshållaren Swedavias åtgärder är följande:

1. Uppstart

Swedavia startar upp sina rutiner för PDV-händelse; startar larmmeddelande i högtalarna, larmar polis och möter upp polis.

2. Observera att det finns andra sätt än högtalarutrop att varnas vid en PDV-händelse, exempelvis genom människors skrik och panik på platsen.

3. Agera omgående utifrån er organisations egna rutiner, vänta ej på larmmeddelanden.

4. Larmmeddelande via högtalare

Ansvarig Swedaviafunktion initierar alltså, om möjligt, larmmeddelandet, rapporterar till polisen och informerar flygplatsledningen.

5. Högtalarutrop

Högtalarutrop med förutbestämda utropstexter för tre olika faser:

- **En allvarlig händelse pågår.**
Om du har möjlighet, lämna byggnaden, eller sök skydd omedelbart
A security incident is in progress.
If possible, evacuate the building, or seek cover immediately.
- **En allvarlig händelse pågår.**
Polis är på plats, kvarstanna i skydd.
A security incident is in progress.
Police are on site, remain in cover
- **Faran är över.**
Följ Polisens instruktioner.
The incident has been resolved.
Follow Police instructions.

6. Verksamhetsutövare blir uppdaterade med information under incidenten via tillgängliga kommunikationskanaler.

7. Ansvarig Swedaviafunktion möter upp polis.

3.2. Polisen

Poliser ger höga och tydliga kommandon – följ dessa!

Tänk på att när polisen kommer till platsen är deras huvuduppgift att ta bort hotet och först därefter hjälpa de som blivit utsatta.

- Följ instruktioner från polis
- Försök vara lugn
- Visa händerna
- Ha inget i händerna

3.3. Appar för information

Det finns flera mobilapplikationer som kan vara fördelaktiga att använda.

Ett exempel är SOS Alarms 112-app. Där kan du få information om närliggande olyckor samt ta emot viktigt meddelande till allmänheten (VMA) och annan krisinformation.

Framför allt möjliggör appen också sändandet av din exakta position när du larmar 112, vilket är av stor vikt för att snabbt få hjälp.

4. Verksamhetsutövarnas/arbetsgivarnas ansvar

4.1. Vad ingår i ansvaret?

För att alla flygplatsens verksamhetsutövare tillsammans med Swedavia ska kunna hantera en händelse med pågående dödligt våld krävs väl utvecklade planer, tydliga riktlinjer, etablerade rutiner, tillräcklig kunskap och regelbunden övning.

Varje arbetsgivare har ansvar för sina medarbetare. I det ansvaret ligger att, utifrån sin expertis om den egna verksamheten och dess medarbetare, utforma sina egna planer och rutiner för att hantera PDV-händelser.

- Det är viktigt att den plan som upprättas är enkel och tydlig med klart definierade roller och ansvar.
- Planen bör identifiera närmaste nödutgångar, trappor, fönster, grannverksamheter eller andra flyktvägar.
- Det är också viktigt att identifiera och kontrollera lämpliga platser för att låsa in sig eller söka skydd.
- Rutinerna som utarbetas bör vara kortfattade och lättbegripliga för att underlätta för medarbetarna.
- Slutligen är det viktigt att planera framåt och etablera en rutin för hur nyanställda introduceras i ämnet.

4.2. Fly, sök skydd, larma, agera

Utöver det som är specifikt för er egen verksamhet är följande det som gäller för alla:

Fly

- Spring bort från faran
- Spring ut via nödutgångar (om möjligt)
- Spring in till annan verksamhet

Sök skydd

- Stäng ner verksamheten
- Släck alla lampor
- Göm er längst bak i verksamheten, sök skydd nära golv eller något robust.
- Sätt telefonen på ljudlöst.
- Vänta i tystnad tills ni får klartecken av högtalarmeddelandet eller av polis att faran är över.

Larma

- Larma polis om ni kan utan att bli upptäckta.
- Ge larmoperatören så mycket information om händelsen som möjligt.
- Har ni svårt att prata - håll telefonen i gång så larmoperatören kan höra vad som pågår.

Agera

- Var mentalt förberedda på att ni kan behöva agera mot angriparen.
- Agera bara som ett sista alternativ. Er säkerhet är alltid viktigast.
- Om konfrontation är oundviklig – var flera personer som agerar mot angriparen. Agera snabbt, aggressivt och med full kraft. Använd lämpliga föremål.

5. Planer

Skapa en egen plan för er verksamhet och markera på en karta hur ni snabbt ska kunna fly, söka skydd eller göra en inrymning.

5.1. Förbered och kontrollera

Beskriv i planen de förberedelser och kontroller ni genomfört för att säkerställa att allt finns på plats samt att era medarbetare vet var sakerna finns.

Svara till exempel på följande frågor:

- Var finns nyckel, fjärrkontroll, vev eller hur stänger vi dörrarna till verksamheten?
- Vilka nödutgångar ska vi använda oss av? (markera på karta)
- Var i verksamheten ska vi gömma oss? (markera på karta)

Beskriv steg för steg vilka åtgärder ni ska vidta inom er verksamhet under en händelse av pågående dödligt våld. Till exempel:

Steg 1: Spring ut via nödutgång om möjligt

Steg 2: Göm er på lagret (lås och barrikadera dörren)

Steg 3: Sätt telefonen på ljudlöst

Steg 4: Larma polis

5.2. Beskriv riskexponeringen i er verksamhet

Identifiera riskerna i er verksamhet – har ni en lokal som kan stängas och låsas, en butik eller restaurang med ett bakre utrymme eller sitter era medarbetare vid en disk ute i terminal?

Verifiera och säkerställ att ni kan stänga verksamheten eller förflytta era medarbetare snabbt och effektivt. Var medvetna om hur det påverkar den egna säkerheten.

Utsätt inte er själva för en eventuell gärningsperson genom att synas. Besluta i förväg hur ni stänger er verksamhet, ta reda på hur lång tid det tar för dörrar, luckor eller galler att stängas, besluta vem som har i uppgift att göra det samt hur och när det ska göras.

Tips

- Vid identifieringen av vägar ut från er verksamhet – begränsa er inte till nödutgångar eller egna dörrar. Identifiera också grannverksamheter och ytor i närheten som kan fungera för flykt eller skydd.
- I lokaler med ett stängt bakre utrymme - sätt gärna ett tittöga i dörren mellan det bakre utrymmet och verksamheten. Ni behöver kunna se vem som befinner sig på andra sidan dörren.
- I butiker eller andra lokaler som stängs med galler – installera gallerstängaren bakom kassan eller i ett eventuellt bakre utrymme för att minska er riskexponering.

5.3. Att hjälpa andra

Om ni kan, utan att det påverkar er egen säkerhet, hjälp andra medarbetare, resenärer och besökare. Beskriv i era planer och rutiner exakt hur ni ska förhålla er till dem.

Planera för hur ni ska hantera:

- Personer som befinner sig inne i er verksamhet vid tidpunkten för händelsen.
- Personer som springer in i er verksamhet.
- Personer som får panik.
- Personer med funktionsvariationer.
- Personer som är inlåsta tillsammans med er men vill lämna platsen.

6. Checklista - förebyggande arbete

Planering

- ☐ Har ni identifierat de närmaste utgångarna för att snabbt kunna fly i händelse av en nödsituation? Det kan inkludera fönster, nödutgångar och liknande.
- ☐ Har ett specifikt rum eller utrymme utsetts där ni kan låsa in er och barrikadera dörren för att söka skydd inne i verksamheten?
- ☐ Om ni inte har tillgång till ett utrymme att låsa in er i, har ni undersökt möjligheten att samarbeta med er grannverksamhet för att söka skydd?
- ☐ Om er verksamhet är öppen för besökare, har ni säkerställt stängningsproceduren för den? (till exempel dörrar, glasdörrar, galler eller annat).
- ☐ Har ni bedömt vilka risker det kan medföra för er om ni måste stänga ner er verksamhet? Vilka konsekvenser får det?
- ☐ Har ni säkerställt er kunskap om vilka åtgärder flygplats och säkerhetspersonal vidtar i händelse av pågående dödligt våld? Har era medarbetare fått samma information?
- ☐ Vet alla medarbetare hur flygplatsens larmmeddelande lyder?
- ☐ Vet alla medarbetare hur larmvägarna ser ut på flygplatsen? Steget före att ringa 112 om en skarp händelse är alltid att snabbt rapportera in iakttagelser som kanske kan förhindra händelsen.
- ☐ Har ni utvecklat rutiner för hur medarbetarna ska hantera utomstående personer som exempelvis får panik eller inte vill vara instängda?
- ☐ Är all information dokumenterad och sammanställd i ett dokument?
- ☐ Är planen och rutinerna kända för alla medarbetare?
- ☐ Har övningar genomförts med alla medarbetare? (se exempel på övningar i dokumentet)

7. Övningsmaterial

7.1. Vikten av övning

Mental förberedelse ger bättre förståelse och kompetens inför en skarp situation, därför behöver samtliga medarbetare på flygplatsen öva.

Genomför interna övningar i er verksamhet för att öka kunskapen och bli trygga i era rutiner.

Några exempel på övningar som kan genomföras internt finns i stycke 7.3, under rubriken "Tre grundövningar för verksamhetsutövare på flygplatsen".

7.2. Material från MCF (fd MSB) och Polisen

MCF:s utbildningsprogram och tillgänglig film för allmän visning och deltagande: https://www.msb.se/sv/utbildning--ovning/alla-utbildningar/sa-bor-du-agera-vid-terrorattentat/	
Polisens instruktionsfilm: Terrorism – så kan du agera Polismyndigheten (polisen.se)	
Andra tillgängliga dokument från MCF: Åtgärder vid väpnade attacker (msb.se)	

7.3. Tre grundövningar

Här kommer tre grundläggande övningar med syftet att stärka beredskap och medvetenhet. Dessa korta och effektiva övningar tar endast 15–20 minuter att genomföra och inkluderar detaljerade beskrivningar av de åtgärder som förväntas vidtas. Dessa övningar utgör en värdefull resurs för att implementera och följa verksamhetens säkerhetsrutiner.

Observera! Det är av stor vikt att ni utser en person ansvarig för att dokumentera övningen. Detta görs för att säkerställa spårbarhet och möjliggöra en noggrann uppföljning av både framgångar och förbättringsområden.

Övning 1

Reflektera och diskutera

Tidsåtgång: 15 minuter

Övningsmoment

1. Samla medarbetarna på en lämplig plats för diskussion.
2. Diskutera hur ni skulle agera om en person utför en attack med ett tillhygge eller vapen:
 - Utanför er verksamhet
 - Vid grannverksamheten
 - Inne i er verksamhet

Diskutera även hanteringen av följande situationer:

- Personer som springer in i verksamheten
- Personer som befinner sig i er verksamhet och agerar med panik
- Personer som har blivit skadade

Det är viktigt att alla deltagare engagerar sig i diskussionen för att säkerställa en ökad medvetenhet och gemensam förståelse för hur man bör agera vid olika scenarier.

Övning 2

Kontrollera vilka utrymmen ni kan nyttja som gömställe och skydd

Tidsåtgång: 20 minuter

Övningsmoment

1. Samla medarbetarna och genomför en rundvandring i verksamheten för att identifiera lämpliga gömställen.
2. Diskutera med varandra för att fastställa det bästa gömstället (lager, omklädningsrum, lunchrum etc).
3. Kontrollera om rummen har möbler som kan användas för att barrikadera dörren.
4. Utvärdera tillgången till vatten, toalett, första hjälpen-utrustning och hjärtstartare.
5. Diskutera strategier för att hantera situationer där kollegor knackar på dörren för att komma in i det låsta utrymmet.
6. Överväg att etablera "kodord" för att säkerställa att personer utanför är kollegor och inte förövaren.

Under övningen är det viktigt att noggrant diskutera och dokumentera de olika aspekterna för att förbereda medarbetarna på ett effektivt sätt vid eventuella nödsituationer.

Övning 3

Ta reda på vilka flyktvägar som är snabbast från er verksamhet

Tidsåtgång: 15–20 minuter

Övningsmoment:

1. Samla medarbetarna för att diskutera och planera snabbaste flyktvägar från verksamheten.
2. Identifiera och markera huvudutgångar och alternativa nödutgångar.
3. Diskutera och fastställ vilka vägar som är de mest effektiva och säkraste för att snabbt lämna verksamheten.
4. Kontrollera om det finns hinder eller blockeringar på flyktvägarna som behöver åtgärdas.
5. Genomför en kort övning där medarbetarna simulerar att snabbt fly från olika platser i verksamheten till de förutbestämda flyktvägarna.
6. Diskutera och utvärdera erfarenheterna efter övningen för att identifiera förbättringsområden.

Syftet med övningen är att förbereda medarbetarna och öka medvetenheten kring de snabbaste och säkraste flyktvägarna vid eventuella nödsituationer.